

В. І. ЛЕНІН ПРО РЕАКЦІЙНУ СУТЬ БУРЖУАЗНОЇ ПРЕСИ

Радянський народ, опираючись на більш як півстолітній досвід будівництва соціалізму, впевнено йде вперед до комунізму. Важливим засобом Комуністичної партії в боротьбі за побудову нового суспільства є преса.

В. І. Ленін, говорячи про суть більшовицької преси, відзначає її історично важливе і прогресивне значення. Він розкриває її організаційний, пропагандистський та агітаційний зміст.

Разом з тим, Ленін глибоко викриває реакційну суть буржуазної преси як засобу і форми класової війни між пролетарським та буржуазним світоглядом. Ленін прослідковує еволюцію буржуазної преси, її деградацію і маразм в безсильній боротьбі з прогресом. В працях Леніна розкривається монополізація буржуазних засобів інформації, перетворення преси в знаряддя наживи для багатіїв. В. І. Ленін підкреслює могутність магнатів інформації в політичних сферах буржуазного світу, зриває покров об'єктивістської оцінки преси. Критикуючи так звану «свободу друку», В. І. Ленін підкреслює її удавану «безпартійність», оцінює буржуазну пресу як знаряддя обману і обдурювання трудящих.

В. І. Ленін писав: «Капіталізм робив з газет капіталістичні підприємства, знаряддя наживи для багатців, інформації і забави для них, знаряддя обману і одурювання для маси трудящих»¹.

Буржуазія робить пропаганду своєю монополією. Видавництво газет стало великим капіталістичним бізнесом. В. І. Ленін підкреслював, що 99% буржуазної преси куплено фінансовими магнатами, які володіють сотнями мільйонів карбованців і вкладають їх в цей бізнес².

Пропагандистський бізнес — це монополія на засоби інформації, монополія на поширення реакційного світогляду, монополія панування капіталістичного класу.

Як правило, за могутньою групою монополістів преси приховується нікчемна частина надзвичайно багатих, всесильних, реакційно настроєних людей. Вони часто змішують інтереси країни з інтересами бізнесу.

В статті «Як забезпечити успіх Установчих зборів» В. І. Ленін розкриває механізм і методи наживи монополістів інформації. Одним із засобів такої наживи Ленін вважає приватні оголошення. Незважаючи на те, що в деяких країнах Європи газети розносять безкоштовно по квартирах, видавець одержує великий прибуток. Такі газети живуть оголошеннями, за які платять приватні особи, бажаючи якнайширше інформувати читача про свою справу³.

Газета служить зміцненню економічного стану буржуазії. Очевидно, що такі оголошення мають на меті не тільки економічні, але й по-

¹ В. І. Ленін. Твори, т. 32, стор. 104.

² Див.: Там же, стор. 239.

³ Див.: В. І. Ленін. Твори, т. 25, стор. 340.

літичні цілі. Це особливо яскраво відчувається в ХХ столітті, в епоху існування двох систем.

Проводячи антикомуністичну пропаганду, буржуазна преса «доводить» трудящим «шкоду» боротьби за свої інтереси, поширює рекламу «розумності» буржуазного світу і т. д. Так, в Італії дуже розвинена єпархіальна преса. Тут і щоденні газети — «Авеніре д'Італія» («Майбутнє Італії»), «Нуово чіттадіно» («Новий громадянин») та журнал «Мессаджеро ді с. Антоніо» («Послання святого Антоніо»). Журнал віддрукований у чотирьох кольорах, кожний номер ілюструється малюнками та фотографіями. Тут є і відділ реклами, тобто оголошень: рекламуються годинники, сир, порошок для прання білизни, ліки проти головного болю і автомобілі фірми «Фіат». Втручаючись у політичне життя країни, преса пропагує антикомунізм, захищає капіталізм, закликає трудящих відмовитись від боротьби за поліпшення своїх життєвих умов. Газетою «Авеніре д'Італія» керує кардинал Леркаро — один із глашатаїв антикомунізму. Журнал «Мессаджеро ді с. Антоніо» має сторінку — «Слово для всіх» — відповіді на питання читачів. Серед питань — головне і вміщене на видному місці питання: «Чому комуністів не можна вважати істинними католиками?»⁴. Вся ця церковна преса нав'язується читачеві різними способами і методами. Як правило, віруючі і численні туристи одержують значну частину преси безкоштовно. Видавці ж мають великі прибутки⁵.

З 1500 міст Америки, в яких щоденно виходять газети, 96% обслуговуються монополіями, кожна з яких належить одному власнику. Газета служить для реклами його інтересів. Концентрація газетного капіталу продовжує зростати. Так, якщо в газетно-журнальній справі Англії до початку 1958 р. панувало 10—12 головних монополій, то зараз їх не більше 5⁶.

Розгалуженим міжнародним конгломератом засобів американської інформації є компанія «Інтернешнл телефон енд телеграф» (ІТТ). Вона володіє 60% прибутків з інвестицій в 40 країнах⁷. ІТТ керує експлуатацією телефонних систем в багатьох іноземних державах. Вона займається прокатом автомобілів і виданням книг. Монополістичним власником засобів інформації є і таке об'єднання, як «Американ бродкастинг компані». Йому, за даними 1966 р., належало 399 кінотеатрів, 5 телевізійних станцій, сітка телебачення і величезна радіосітка в світі. Ця корпорація поширює фільми, кінопрограми, випускає платівки і видає три газети для фермерів⁸. Контролюючи радіо і пресу, такі корпорації стоять на службі великого капіталу. Ряд газет використовується для підтримки політичних кандидатур, вигідних монополіям.

Ілюстрацією залежності преси від пануючих кіл капіталістичного суспільства є французький щотижневик «Нувель обсерватор». Цей паризький щотижневик з дуже низьким тиражем оголошує про свою фінансову незалежність. На титульній сторінці щотижневик повідомляє: «Своїм авторитетом «Нувель обсерватор» зобов'язаний своїй фінансовій незалежності»⁹. Кому ж служить цей журнал, чия думку він відображає? Точка зору журналу вигідна екстремістським силам Ізраїлю, імперіалістичним колам США, які підтримують агресію Ізраїлю. Цей журнал вигідний всім тим реакційним силам, стрижнем діяльності

⁴ Див.: І. А. Федякин. Католическая печать Италии. Сб. «Зарубежная печать». Изд-во МГУ, 1964, стор. 155—156.

⁵ Там же.

⁶ Див.: С. И. Беглов. Монополия слов. Сб. «Зарубежная печать». Изд-во МГУ, 1964, стор. 107.

⁷ Див.: Николас Джонсон. Длинные руки монополий. «За рубежом», 1969, № 4, стор. 27.

⁸ Там же, стор. 28.

⁹ Див.: В. Куров. Тартюфы из «Нувель обсерватор». «Литературная газета», 12 февраля 1969 г.

яких є антикомунізм. Вияснивши, чиї погляди і інтереси виражає і відображає «Нувель обсерватор», можна зрозуміти його фінансову «незалежність».

Ідеологи буржуазії, налякани міжнародним революційним рухом, по-різному прагнуть нав'язати трудящим буржуазного світу ідею про «свободу» особи, про її «демократичні» права, про всенародний характер преси і т. д. Вони «доводять», що преса буржуазного світу не залежить від політики, що вистачить суб'єктивної чесності журналіста, і можна бути вільним від класу, від партії, від суспільства. На захист цього аполітичного твердження висувається теорія «надпартійності», «свободи друку» і т. д.

В. І. Ленін, розглядаючи зв'язок преси з об'єктивним ходом історії, в ряді своїх робіт показує брехливість тези «надпартійності» та «свободи» буржуазної преси. «Свобода друку» буржуазного суспільства, — пише В. І. Ленін, — полягає в свободі *багатих* систематично, неухильно, щоденно в мільйонах екземплярів, обманювати, розбещувати, одурювати експлуатовані і пригноблені маси народу, бідноту»¹⁰.

В статті «Оцінка Маркса міжнародним лібералізмом» В. І. Ленін нагадує марксистам про взаємозв'язок суспільної думки з думкою пануючого класу.

В зв'язку з 25-річчям від дня смерті Маркса буржуазні газети вмістили матеріал, присвячений цій даті. Всі вони не могли не відзначити велич Маркса і його теорії. Одночасно газети намагались дискредитувати велике вчення, дезінформувати читача. Так, «Русские ведомости», — пише Ленін, — визнають у Марксі і «виняткову фігуру», і «велику в науці» людину, і «видатного керівника пролетаріату», організатора мас. Але це визнання зводиться до минулого...»¹¹. Газета «Речь», орган російських лібералів, також помістила статтю «Карл Маркс і Росія», в якій стверджувалось, що основна помилка Маркса ... в появі революційного марксизму. В такому ж дусі виступає і «демократична» німецька газета «Франкфуртер Цайтунг». Ленін підкреслює, що ця газета дезінформує читача. Пишучи про особисту чесність Маркса, вона запевняє, що його теорії принесли велику шкоду»¹².

Всі ці газети намагаються довести, що революційний марксизм не відповідає новим шляхам робітничого руху. Недосвідчений читач може повірити в те, що ті, які пишуть, справді цікавляться робітничим рухом і соціалізмом. Але видимість такого інтересу відразу ж зникає, як тільки мова заходить про класову боротьбу. Тут вже революційний марксизм буржуазні писаки називають «ненауковим», «фантастичним», «шкідливим» і т. п.¹³.

Під впливом російської революції 1905—1907 рр. прокидались до політичного життя колоніальні народи Азії. Буржуазна преса завжди була захисником і пропагандистом імперіалістичної експансії. В одній із своїх статей «Події на Балканах і в Персії» В. І. Ленін зриває покривало лицемірства з буржуазної преси, розкриває її справжню суть. «Всі зусилля наших урядів, — пише Ленін, — вся проповідь «великих» європейських газет зводяться до того... щоб спантелічити громадську думку, щоб прикрити лицемірними словами і дипломатичними фокус-покусами *контрреволюційну коаліцію* так званих цивілізованих націй Європи проти націй Азії...»¹⁴.

Ленін підкреслює, що характер суспільної думки визначається державним ладом, що «надпартійність» і «незалежність» — це вивіски, прикриваючись якими буржуазна преса фабrique «суспільну думку».

¹⁰ В. І. Ленін. Твори, т. 25, стор. 339.

¹¹ В. І. Ленін. Твори, т. 13, стор. 434—435.

¹² Див.: В. І. Ленін. Твори, т. 13, стор. 435—436.

¹³ Там же.

¹⁴ В. І. Ленін. Твори, т. 15, стор. 188.

Пропагуючи безпринципність і безідейність, буржуазна преса намагається відвернути увагу мас від гострих проблем соціальної дійсності, дезінформує читача, плутає причину з приводом, звертає увагу на мало важливі моменти та затаює зміст дійсно важливих і головних процесів. Про прояв такого засобу обдурення пише Ленін в своїй статті «Подорож царя в Європу і деяких депутатів чорносотенної Думи в Англію». У 1909 р. цар Микола II разом з депутатами чорносотенної Думи відвідав Європу. В зв'язку з можливим візитом ката революції трудящі маси Швеції, Англії та Італії провели мітинги протесту, але буржуазна преса про це обурення мас вирішила не повідомляти¹⁵.

Не змінилися методи і прийоми буржуазної преси і в наш час. Так, англійська газета «Дейлі Міррор» відвела декілька рядків повідомленню про величезну демонстрацію трудящих Шотландії 10 травня 1962 р. проти розташування баз атомних підводних човнів США. В той же час всю першу сторінку вона присвятила опису прогулянки принцеси Маргарити з чоловіком на мотоциклі¹⁶.

Дезінформуючи читача, буржуазна преса, як правило, замовчує діяльність прогресивних організацій і партій та їх керівників. Так, в період першої світової війни німецького соціал-демократа К. Лібкнехта, який виступав проти загарбницьких інтересів міжнародного та німецького імперіалізму, буржуазна преса оголосила «божевільним» та «зрадником»¹⁷. Німецьких лівих соціал-демократів, які стояли на позиціях класової боротьби та керувались принципами інтернаціоналізму, буржуазна преса всіляко лаяла, обвинувачувала у різних злочинах проти Вітчизни та пролетаріату. Одночасно буржуазні газети закликали англійських, французьких та німецьких соціалістів на бік «своєї» буржуазії. При цьому пропаганду війни буржуазна преса вела при допомозі таких великих слів як «соціалізм», «інтернаціоналізм», «незалежність» та класова «безконфліктність». Проте ця ж «вільна», «незалежна» буржуазна преса всіляко загострює суперечності, як тільки мова заходить про партію міжнародного революційного пролетаріату. Тут починається політичне цькування, брехня і дезінформація. Буржуазна преса залякує читача, застосовує грубу брехню, наклеп, посиляючись на сумнівні джерела, подає факти в спотвореному вигляді. Леніна — вождя і організатора революційного руху в Росії — вона обвинувачувала у шпигунстві, соціал-демократів зображала як сектантів, що підтримують чорносотенців, і т. д.¹⁸. Навіть найліберальніша буржуазна преса, почувши про політичний страйк, «з жахом бурмотить про ті «терористичні й бунтівливі» лозунги, що їх проголошують промовці вільних народних зборів...»¹⁹.

В мільйонах екземплярів поширюється брехня і наклеп проти всього прогресивного, революційного. В перші дні Радянської влади буржуазна преса, наповнюючи брехнею свої сторінки, повідомляла, що Рада Народних Комісарів виїхала з Москви в Тулу, а ще десять днів тому її бачили в Кронштадті²⁰. «Буржуазній пресі,— пише В. І. Ленін,— діла нема до *ідейного* змісту внутрішньої боротьби в соціалізмі. Їй би тільки сенсацію, та скандальчик якнайпікантніший...»²¹. Імперіалістична преса обвинувачувала більшовиків в тому, що вони спирались на меншість і ображали більшість. Радянській Росії пророкували швидкий крах, розмальовували страхіття голоду, галасували про «безпорядки» та про «нетривкість» Радянського Уряду. Буржуазна преса кричала, що

¹⁵ Див.: В. І. Ленін. Твори, т. 15, стор. 410.

¹⁶ Див.: «Монополія слів», стор. 107—108.

¹⁷ Див.: В. І. Ленін. Твори, т. 25, стор. 61—62.

¹⁸ Див.: Там же, стор. 142, 144, 145.

¹⁹ В. І. Ленін. Твори, т. 9, стор. 351.

²⁰ Див.: В. І. Ленін. Твори, т. 28, стор. 63.

²¹ В. І. Ленін. Твори, т. 19, стор. 71.

Радянській владі не можна вірити, що це влада насильників і обманщиків²².

В ряді своїх праць В. І. Ленін показав, як буржуазія, ставши в опозицію до історичного прогресу, але зберігаючи політичну владу, шукає шляхи маскування під суспільний інтерес. Буржуазна преса служить їй як засіб обману і обдурювання трудящих мас. Тут і відродження лозунгів «вільності» і «рівності», спроба обдурити трудящих модною пропагандистською термінологією типу «свобода друку», «суспільний інтерес» і т. д. У своїй статті «Про завдання III Інтернаціоналу» Ленін писав: «У країнах з давньою демократично-парламентською культурою буржуазія чудово навчилася діяти не тільки насильством, а й обманом, підкупом, ласощами, аж до найвитонченіших форм цих прийомів»²³.

Викриваючи політичну неспроможність буржуазного лозунга «свобода друку», В. І. Ленін називає це свободою обману пригноблених і експлуатованих мас²⁴. В своїй статті «Про боротьбу всередині Італійської соціалістичної партії» В. І. Ленін пише: «Вся буржуазна преса всіх країн, аж до преси дрібнобуржуазних демократів, тобто соціал-демократів і соціалістів, в тому числі Каутського, Гільфердінга, Мартова, Чернова, Лонге і т. д. і т. п., громить більшовиків саме за порушення свободи і рівності»²⁵. Розкриваючи брехливість цього обвинувачення, Ленін підкреслює класовий зміст понять рівності і свободи. «Капіталісти називають свободою преси, — вказує Ленін, — свободу підкупу преси багатими, свободу використовувати багатство для фабрикації і підробки так званої громадської думки»²⁶. Словом «свобода» буржуазія намагається прикрити свої ганебні дії. Як відомо, західноєвропейські цивілізовані країни боролись проти молододі радянської держави під прапором «свободи» і «в ім'я свободи»²⁷.

Лозунг «свободи слова» також був демагогічно використаний ворогами соціалізму в Чехословаччині в контрреволюційних подіях 1968 р. Так, зі сторінок «Млада Фронта» прозвучали такі антикомуністичні відвертості: «Закон, який ми приймаємо, повинен заборонити будь-яку комуністичну діяльність у Чехословаччині. Ми заборонимо діяльність КПЧ і розпустимо її... Ми спалимо книги комуністичних ідеологів — Маркса, Енгельса, Леніна...»²⁸.

Мірилом «свободи друку» стала кількість опублікованих антирадянських матеріалів. Не випадково така інформація викликала гаряче схвалення і підтримку антикомуністичних сил Заходу. Газета «Вашінгтон пост» з захопленням підкреслювала «бескровний переворот» чехословацької преси проти соціалістичного ладу²⁹. Західнонімецький журнал «Шпігель» писав: «Справжня опозиційна партія в країні вже існує: це — преса»³⁰.

Ленін протиставляє брехливому буржуазному лозунгу «свободи друку» справжню свободу друку, народжену соціалістичними перетвореннями. Торжество цих лозунгів, їх дійовий характер В. І. Ленін пов'язує зі знищенням капіталізму і утвердженням комуністичного суспільства. Поза цими історичними перетвореннями вказані лозунги, підкреслює Ленін, залишаються пустою фразою, дрібнобуржуазними пересудами³¹. «Справжньою свободою і рівністю буде такий порядок, —

²² Див.: В. І. Ленін. Твори, т. 31, стор. 282.

²³ В. І. Ленін. Твори, т. 29, стор. 448.

²⁴ Див.: В. І. Ленін. Твори, т. 25, стор. 338.

²⁵ В. І. Ленін. Твори, т. 31, стор. 348.

²⁶ В. І. Ленін. Твори, т. 28, стор. 424—425.

²⁷ Див.: В. І. Ленін. Твори, т. 29, стор. 311—312.

²⁸ До подій у Чехословаччині. Пресгрупа радянських журналістів, Київ, 1968, стор. 57.

²⁹ Там же, стор. 63.

³⁰ Там же.

³¹ Див.: В. І. Ленін. Твори, т. 31, стор. 349.

вказує Ленін, — який будують комуністи і в якому не буде... об'єктивної можливості ні прямо, ні посередньо підкоряти пресу владі грошей...»³²

Спираючись на свої пропагандистські штаби, сьгоднішні правлячі кола буржуазного світу ведуть рознуздану пропаганду антикомунізму. В ряді країн капіталістичного світу існують заклади, які займаються тим, що виробляють пропагандистську політичну лінію пануючого класу. Наприклад, в Англії такими є: канцелярія герцогства Ланкастерського, «Центральне бюро інформації», «Британська Рада» і ін. Вони утримуються на бюджетні асигнування. Спираючись на чиновників зв'язку, ці штаби здійснюють контроль за інформацією, тобто допускають в пресу тільки те, що вигідне урядові. В Америці — це «Інформаційне агентство США», чи «ЮСІА». Головною метою цього агентства є завдання пояснити та інтерпретувати за кордоном цілі та політику уряду Сполучених Штатів. Іншими словами — примусити думати так, як цього хоче американський уряд. Методи, що застосовуються цими організаціями, найрізноманітніші: тут і підливна ідеологічна пропаганда і психологічна війна. Починаючи від багатосерійних антирадянських п'єсок і кінчаючи антикомуністичними оголошеннями «Голосу Америки» — все використовується буржуазною пресою в її боротьбі проти соціалізму і комунізму.

Проте ніякими потоками злості та наклепів реакціонери не затьмлять перетворень, які відкрили шлях до відродження світу. Тепер, як і раніше, боротьба проти будь-якого прояву буржуазної ідеології, розкриття її демагогічних прийомів — одне із важливих завдань марксистсько-ленінської науки.

N. P. DRACHEVSKA

V. I. LENIN ABOUT THE REACTIONARY NATURE OF THE BOURGEOIS PRESS

Summary

In this article the reactionary nature of the bourgeois press is given.

³² В. І. Ленін. Твори, т. 28, стор. 425.
